

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

Challenges and Effects of Crisis Situations on Education

2
0
2
4

SELECTED
PAPERS

Berehove,
30-31 March 2023

International Academic Conference

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION

International Academic Conference
Berehove, 30–31 March, 2023

Selected papers

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

ЗУІ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
Берегове
2024

УДК 370:061.3

В 41

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Берсхауер-Олас, Єва Гуттерер, Лідіко Греба та Каталін Поллоі

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівієн Товт*

Коректура: *Лідіко Гріца-Варцаба, Лідіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівієн Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опаци Черв Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Автори, 2024

© Редактори, 2024

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2024

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2024

ETO 370:061.3

K-95

A kiadvány a 2023. március 30-31-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke által rendezett *Krizishelyzetek hatása és kibívásai az oktatásban* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazza.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra javasolta
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2024. január 25., 1. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke.

Szerkesztette:

Berghauer-Olasz Emőke, Hutterer Éva, Greba Ildikó és Pally Katalin

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Dobos Sándor, Vezsdel László és Tóth Vivien*

Korrektúra: *Grižša-Varcaba Ildikó, Greba Ildikó és Lizák Katalin*

Borítóterv: *Tóth Vivien*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:

Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlegének vezetője)

A kötetben található tanulmányokat a konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

**A konferenciát és a kiadvány megjelentetését
Magyarország kormánya támogatta**

Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (keményfedelű)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© A szerzők, 2024

© A szerkesztők, 2024

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2024

FERENC RAKOCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

**CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION**

International Academic Conference
Berehove, 30-31 March 2023

Selected papers

Transcarpathian Hungarian College
Berehove
2024

UDC 370:061.3

K-95

The publication contains materials of the international academic conference on *Challenges and Effects of Crisis Situations on Education*, organised by the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in Berehove on 30–31 March 2023.

Recommended for publication in printed and electronic form (PDF file format)
by the Academic Council of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education (record No. 1 of January 25, 2024)

This volume of conference materials has been prepared by
the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education
and Management of Educational Institutions and the Division of Publishing
of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Edited by:

Emőke Berghauer-Olasz, Éva Hutterer, Ildikó Greba and Katalin Pally

Technical editing and pagination: *Sándor Dobos, László Vezsdel and Vivien Tóth*

Proof-reading: *Ildikó Gricza-Varcaba, Ildikó Greba and Katalin Lizák*

Cover design: *Vivien Tóth*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing:

Sándor Dobos (head of the Division of Publishing of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education)

Selected papers were proofread by the Scientific Board
of the international academic conference.

Authors are responsible for the content of the conference materials.

**The conference and the publication of selected papers
sponsored by the government of Hungary.**

Publishing: Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Printing: “RIK-U” LLC (Address: Carpathian Ukraine Street 36, 88006 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (hardback)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Authors, 2024

© Editors, 2024

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2024

A KONFERENCIA TUDOMÁNYOS TANÁCSA

- Dr. habil. Bárczi Zsófia egyetemi docens, dékán** – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-Európai Tanulmányok Kara (Szlovákia)
- Prof. Dr. Bida Olena egyetemi tanár, tanszékvezető** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Csernicskó István egyetemi tanár, az MTA tagja, rektor** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Dr. Grabovac Beáta rendkívüli egyetemi tanár** – Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia)
- Prof. Dr. med. Grezsa Ferenc címzetes egyetemi tanár** – Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Továbbképző Központ (Magyarország)
- Dr. habil. Hanák Zsuzsanna egyetemi docens, intézetvezető** – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pszichológia Intézet (Magyarország)
- Dr. habil. Híves-Varga Aranka egyetemi docens, intézetvezető** – Pécsi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Komár Olga egyetemi tanár** – Pavlo Ticsina Umányi Állami Pedagógiai Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Módszertana és Innovációs Technológiák Tanszék (Ukrajna)
- Dr. habil. Lidia Marszałek** – Mazóviai Akadémia, Plock (Lengyelország)
- Dr. Orosz Ildikó főiskolai docens, elnök** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Prof. Dr. Osadchenko Inna egyetemi tanár** – Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Szociális Munka és Rehabilitáció Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Prima Raisza egyetemi tanár** – Leszja Ukrajinka Volinyi Nemzeti Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Elmélete és Módszertana Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Pusztai Gabriella egyetemi tanár, az MTA tagja, intézetvezető** – Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Tóth Péter egyetemi tanár** – Selye János Egyetem, Neveléstudományi Tanszék (Szlovákia)

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ

Барці Жофія, доктор габілітований, доцент, декан факультету центральноєвропейських студій Університету Костянтина Філософа в Нітрі (Словакія)

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Ганак Жужанна, доктор габілітований, доцент, директор інституту психології Католицького університету імені Кароля Естергазі (Угорщина)

Гівеш-Варга Аранка, доктор габілітований, доцент, директор інституту освітніх, педагогічних наук Печського університету (Угорщина)

Грабовац Беата, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних наук Новосадського університету (Сербія)

Грежа Ференц, психіатр, професор інституту післядипломної психологічної освіти Реформатського університету імені Гашпара Каролі, Інститут психології (Угорщина)

Комар Ольга Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)

Маршалек Лідія, доктор габілітований, професор Мазовецької академії в Плоцьку (Польща)

Орос Ільдико Імріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, президент Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Україна)

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (Україна)

Пустаї Габрієлла, доктор педагогічних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), директор інституту освіти і культури Дебреценського університету (Угорщина)

Товт Петер, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітніх, педагогічних наук Університету імені Яноша Шее (Словаччина)

Черничко Степан Степанович, доктор гуманітарних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), ректор Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

SCIENTIFIC COUNCIL OF THE CONFERENCE

Zsófia Bárczi, DSc, professor, dean – Constantine the Philosopher University in Nitra, Fakulte stredoeurópskych štúdií (Slovakia)

Olena Bida, DSc, professor, head of department – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions (Ukraine)

István Csernicsekó, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) rector – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Beáta Grabovac, PhD, associate professor – University of Novi Sad, Hungarian Language Teacher Training Faculty, Faculty of Social and Human Sciences (Serbia)

Ferenc Grezsa MD, honorary professor – Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Institute of Psychology (Hungary)

Zsuzsanna Hanák, DSc, professor, director of institute – Eszterházy Károly Catholic University, Institute of Psychology (Hungary)

Aranka Híves-Varga, DSc, professor, director of institute – University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Hungary (Hungary)

Olha Komar, DSc, professor, head of department – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Department of professional methods and innovative technologies in primary school (Ukraine)

Lidia Marszałek, DSc, professor – Akademia Mazowiecka w Plocku (Poland)

Ildikó Orosz, PhD, associate professor, president – Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Inna Osadchenko, DSc, professor – National University of bioresources and nature management of Ukraine, Department of social work and rehabilitation (Ukraine)

Raisa Prima, DSc, professor, head of department – Lesya Ukrainka Volyn National University, Department of Theory and Methodology of Primary Education (Ukraine)

Gabriella Pusztai, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) director of institute – University of Debrecen, Institute of Educational Studies and Cultural Management (Hungary)

Péter Tóth, DSc, professor – J. Selye University, Faculty of Education (Slovakia)

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

<i>Empirikus és neveléstörténeti kutatások eredményei / Результати емпіричних та історико-педагогічних досліджень / Results of empirical and educational historical research</i>	19
<i>Boldizsár Boglárka – Cseri Kinga – Sipos Judit: MAGYAR ÉS SZLOVÁK EGYETEMISTÁK TANULÁSI ÉS ÉLETVITELI VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN</i>	21
<i>Csoóri Zsófia: A KÁRPÁTALJAI TANÍTÓKÉPZÉS SZERVEZÉSI ÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919–1938)</i>	35
<i>Inántsý-Pap, Ágnes – Szilágyi, Barnabás: THE SEARCH FOR GREEK CATHOLIC IDENTITY THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION</i>	47
<i>Kinczerová Adriana – Szabó L. Dávid: A PANDÉMIA HATÁSA AZ ERASMUS+ MOBILITÁSOKRA A SELYE JÁNOS EGYETEMEN</i>	55
<i>Molnár, Nikoletta: TEACHER-STUDENT COMMUNICATION CHARACTERISTICS AND THE CRISIS SITUATION</i>	67
<i>Pallay Katalin – Nagy-Füzesséry Bernadett: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA ÉS AZ UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM MAGYAR HALLGATÓI KÖZÖTTI TÁRSAS KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS EZEK HATÁSA A KÉT INTÉZMÉNY HALLGATÓINAK EREDMÉNYESSÉGÉRE</i>	77
<i>Szabó L. Dávid – Sýkora Hernády Katalin: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA MEGJELENÉSE A SZLOVÁKIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS OLYAN PEDAGÓGIAI DOKUMENTUMOKBAN, AMELYEK A DUALIZMUS KORSZAKÁVAL FOGLALKOZNAK</i>	101
<i>Szalay Ignác: A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI MAGYAR KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMKÖNYVEK ILLUSZTRÁCIÓI</i>	111
<i>Varga, Aranka: VULNERABLE GROUPS IN CRISIS SITUATIONS: HOW TO SUPPORT ROMA STUDENTS' COPING STRATEGIES</i>	119
<i>Vincze Tamás András: MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN</i>	129

<i>Oktatásszervezési és távoktatási tapasztalatok / Досвід організації освітнього процесу та дистанційного навчання / Educational management and distance learning experiences</i>	137
<i>Andl, Helga – Laki, Tamásné: "WE ARE IN THIS TOGETHER" – DISTANCE LEARNING EXPERIENCE IN SMALL SCHOOLS IN A PANDEMIC IN SPRING 2021</i>	139
<i>Андрусик Павло: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	151
<i>Bernhardt, Renáta: SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL EDUCATION IN RELATION TO ON-LINE OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION</i>	157
<i>Чичук Антоніна – Кучай Олександр – Гуттерер Єва – Візавер Вікторія: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І ВОЄННОГО СТАНУ</i>	167
<i>Dezső, Renáta Anna: "ALL'S WELL THE END'S WELL"? CHALLENGES AND LESSONS LEARNT OF AN INTERNATIONAL PEDAGOGY BACHELOR PROGRAM INTRODUCED IN THE MIDDLE OF THE COVID 19 PANDEMIC</i>	173
<i>Dudás János – Holovács József: ONLINE INFORMÁCIÓS RENDSZER KÉSZÍTÉSE AZ OKTATÁSI FOLYAMATOK ADMINISZTRÁLÁSÁRA A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA RÉSZÉRE</i>	183
<i>Furcsa, Laura: PERCEIVED BENEFITS OF ONLINE ORAL EXAMINATIONS AT UNIVERSITIES</i>	191
<i>Fábián Márta – Bárány Erzsébet – Lechner Ilona – Huszti Ilona: A RÁKÓCZI-FŐISKOLA HALLGATÓINAK ATTITÚDJE A (NYELV)TANULÁSHOZ A TÁVOKTATÁS SORÁN</i>	199
<i>Kecskés Judit: KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN</i>	215
<i>Magyar, Ágnes: HOW HAVE SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXPERIENCED DIGITAL WORK SCHEDULES?</i>	225
<i>Prescott-Pickup, Francis J: DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC: THE EXPERIENCE OF STUDENTS IN A LARGE HUNGARIAN UNIVERSITY</i>	235
<i>Прядко Олександр: ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	247

<i>Oktatástechnológiai innovációk / Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі / Innovative educational technologies</i>	251
<i>Árva, Valéria – Márkus, Éva – Trentinné Benkő, Éva: APPLICATION OF EARLY LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY IN DIGITAL EDUCATION. A RESEARCH PROJECT BY THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND THE FACULTY OF PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION, EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY</i>	253
<i>Baksa Adrien – Sztojka Mirosláv: A PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS TANÍTÁSA-TANULÁSA MATEMATIKA-ÓRÁN</i>	267
<i>Csucska Petra – Csopák Éva: AZ OLVASÁS IRÁNTI ATTITŰD VIZSGÁLATA AZ ESZENYI BÁZISISKOLA ALSÓ TAGOZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN</i>	275
<i>Jaskóné Gácsi, Mária: GAMIFICATION – TESTS OF STRENGTH IN THE DIGITAL SPACE FROM AN EDUCATOR'S PERSPECTIVE</i>	283
<i>Gonda, Zsuzsa: THE FEATURES OF TEACHING METHODS IN ONLINE HUNGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS DURING PANDEMIC</i>	295
<i>Гікоб Андрія: РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ</i>	307
<i>Molnár, Ákos – Prisztočka, Gyöngyvér: THE POSSIBILITY OF A NEW TREND IN THE TEACHING OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS</i>	313
<i>Nagy Béla: A GENETIKA ONLINE OKTATÁSÁNAK SAJÁTOS-SÁGAI</i>	327
<i>Nagy-Kolozsvári, Enikő – Fábíán, Márta – Huszti, Ilona: USING GAMES IN THE YOUNG LEARNER ENGLISH CLASSROOM IN TRANSCARPATHIA</i>	333
<i>Papp, Beáta: HUNGARIAN-ITALIAN BILINGUAL EDUCATION IN THE LIGHT OF PUBLIC EDUCATION POLICY</i>	343
<i>Papp Gabriella: ONLINE FELÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA OKTATÁSSZERVEZÉS ÉS E-TEST SZERKESZTÉSE CÉLJÁBÓL</i>	351
<i>Tadeyeva Maria – Tadeyev Petro – Pávlovics Judit: INNOVÁCIÓS TECH- NOLÓGIÁK FEJLŐDÉSE A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN</i>	359

<i>Szabó L. Dávid: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA DIGITÁLIS FELADATOKKAL VALÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. ÉVFOLYAMÁN A DUALIZMUS KORSZAKÁNAK TANÍTÁSÁKOR</i>	367
<i>Az ukrainai oktatás helyzete a pandémia és a háborús körülmények között / Стан освіти в Україні в умовах пандемії та війни / The educational situation in Ukraine during the pandemic and war</i>	379
<i>Борисюнок Максим: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	381
<i>Васютіна Тетяна: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»</i>	387
<i>Височан Леся: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	395
<i>Джандя Галина: ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	401
<i>Дзямко Вікторія – Дзямко Віталій: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	405
<i>Золотаренко Тетяна: ДОСВІД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОРВЕГІЇ</i>	411
<i>Кіт Галина: НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	417
<i>Коломісць Дмитро – Івашкевич Євген – Тертична Таїсія: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	425
<i>Лазаренко Наталія – Коломісць Алла – Жовнич Олеся: МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ</i>	431
<i>Орос Ільдико – Біда Олена – Кучай Тетяна: ОСВІТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	435

<i>Осердчук Ольга</i> : ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ З МЕТОЮ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ	443
<i>Силадій Іван – Маринець Надія</i> : ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	449
<i>Хижняк Інна</i> : ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	455
<i>Чопак Єва</i> : МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	463
<i>Шука Галина</i> : ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ВИБОРОМ.....	469
<i>Inklúzió – lelki egészség – egészség tudatosság – perspektívák / Інклюзія – психічне здоров'я – усвідомлене ставлення до здоров'я – перспективи / Inclusion – mental health – health awareness – perspectives.....</i>	477
<i>Атроценко Тетяна</i> : ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	479
<i>Berghauer-Olasz Emőke</i> : MENTÁLHIGIÉNÉS TÁMOGATÓ CSOPORT LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN.....	485
<i>Biró Brigitta</i> : RAJZFELŐDÉSI SAJÁTOSÁGOK ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	497
<i>Bús Ágnes – Bús Éva – Kovács-Bogya Tünde – Szántainé Baráth Anita</i> : SZEREPKONFLIKTUSOK A FELSŐOKTATÁSBAN A PANDÉMIA IDEJÉN	507
<i>Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella</i> : ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN.....	517
<i>Csebil Anikó</i> : TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG, SPORTOLÁSI SZOKÁSOK A FŐISKOLAI CAMPUSON A PANDÉMIA IDŐSZAKÁBAN.....	523
<i>Erdei, Róbert</i> : A PROGRAMME TO FOSTER RESILIENCE AMONG KINDERGARTEN CHILDREN.....	531
<i>Гребя Ілдіко – Шелельо Тетяна – Гаврилюк Ілона</i> : БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЙОГО РОЗВИТОК	539

<i>Hanák Zsuzsanna</i> : ÁLLAPOT- ÉS VONÁSSZORONGÁS VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....	545
<i>Kiss Magdaléna</i> : TANÁRI ATTITŰD A VAKOK OKTATÁSÁBAN.....	553
<i>Kondé Zoltán – Kovács Judit</i> : A COVID-TAPASZTALATOK ÖSSZEFÜGGÉSE A COVIDDAL KAPCSOLATOS IMPLICIT BEÁLLÍTÓDÁSOKKAL.....	561
<i>Kós Nóra</i> : KRÍZISHELYZETBEN ADÓDÓ TRAUMA TERÁPIÁJA.....	571
<i>Lestyán Erzsébet</i> : KRÍZISHELYZETEK MEGOLDÁSA PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL	579
<i>Михайлович Кристина</i> : ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УГОРЩИНИ.....	587
<i>Пісняк Валентина</i> : ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	593
<i>Sándor Zita</i> : COVID–19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN	599
<i>Simon Gabriella</i> : AZ ONLINE OKTATÁS HATÁSAI A PANDÉMIA ALATT, LEHETŐSÉGEINK.....	615
<i>Sütő Éva</i> : TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOKAT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK KISISKOLÁSKORBAN A PANDÉMIA IDEJE ALATT.....	625
<i>Sýkora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribéek László – Szabó L. Dávid</i> : A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA	635

A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA

Sjékora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribék László – Szabó L. Dávid

*Selye János Egyetem
121791@student.njs.sk
horvathki@njs.sk
pribekl@njs.sk
122875@student.njs.sk*

Bevezetés

Tanulmányunk célja a távoktatás idején az énhatékonyságot kutató szakirodalmak vizsgálati eredményeinek feltárása deduktív szempontok alapján. Ezek: az énhatékonyság többszempontú relevanciái a 2020 és 2023 naptári évek közé sorolható tudományos forrásokból eredeztető elemzése alapján. A krízishelyzetekben történő énhatékonyság méréseinek eredménye révén megtudhatjuk, milyen mértékben és mely területeken érinti leginkább a pedagógusokat illetve tanulókat, így a jövőben felkészültebben nézhetünk szembe a hasonló – nem standard élethelyzetekkel. Ahhoz, hogy jobban rávilágíthassunk a tanári énhatékonysággal kapcsolatos összefüggésekre és az ezt befolyásoló tényezőzők sokaságára, a fogalom tisztázása mellett ismernünk kell a *self-efficacy* mérésére alkalmas mérőeszközöket. Az énhatékonysággal kapcsolatos kutatási eredményeket illetően a 2019-es és 2023-as évek között megvalósult vizsgálatokra fókuszáltunk (a világjárvány kitörésének kezdetétől napjainkig), ennek köszönhetően naprakész információkkal gazdagodhatunk a témakörben.

Az énhatékonyság elmélete

A kognitív szociális elméleti alapon nyugvó énhatékonyság fogalmának születése Bandura (1977) nevéhez fűződik, amely igazolja az észlelt énhatékonyság és a viselkedésbeli változások közötti kapcsolatot. Az új viselkedésminták kialakításában és ezek megtartásában jelentős szerepet töltenek be a kognitív folyamatok. A személyes hatékonysági elvárás a viselkedésünk által produkált eredmény, meggyőződés, miszerint sikeresen végrehajtjuk az eredményhez vezető szükséges viselkedést. Ezen elvárásaink befolyásolják a megküzdési magatartás kezdetét és fennmaradását egyaránt. Ennek oka egyrészt a félelmeinkből fakadó megküzdési képességeink kétségbevonása, melyek azt eredményezik,

hogy hajlamosak vagyunk elkerülni a bizonytalanak tűnő helyzeteket. Bandura énhatékonyság elmélete (1997) elismeri az emberi képességek sokrétűségét, s a több információforrásból felépülő személyes énhatékonyságra vonatkozó hitet mint az önismeret egyik fő aspektusát. A hatékonyságba vetett hit a cselekvés egyik kulcstényezője. Az emberek a személyes hatékonyságról alkotott meggyőződésük alapján irányítják az életüket, az eseményekre gyakorolt befolyás spektruma azonban rendkívül eltérő, a belső motivációtól, a gondolkodási folyamatokon, érzelmi állapoton, cselekedeteken át, egészen a környezeti feltételek megváltoztatásáig.

Bandura (1977) az énhatékonyságról alkotott nézeteket más elméletek mentén – alternatív szemszögből – is megközelíti. Az effektuselmélet a saját cselekvéseink által kiváltott hatásokra fókuszál. A szociális tanuláselmélet szerint az énhatékonyság a közvetlen és közvetett tapasztalataink által közvetített információforrásokból ered az észlelt megküzdési képességek mikroanalízisén alapulva. A szociális kognitív elmélet (Bandura, 1997) elutasítja az énkép dualista szemléletét, s úgy jellemzi a személyes hatékonyság érzését, mint egy propozicionális hiedelmet, melynek hiánya azt eredményezi, hogy nem is kísérlünk megvalósítani történést előidéző dolgokat. A cselekvéseinkre hatással bíró önbefolyásoló folyamatokat a kognitív tevékenységek alkotják. A kollektív hatékonyság, azaz a közös hit egy csoportszintű tulajdonság, amely a kollektív cselekvés kulcsfontosságú eleme. Az önértékelésre vonatkozó önbecsülés és a képességek megítélését jelentő észlelt énhatékonyság két különböző jelenség. A szerző (Bandura, 1986) szociális kognitív elmélete szerint a készségekről alkotott elképzeléseink útmutatóként szolgálnak kompetenciáink fejlesztéséhez.

Az oktatás területét tekintve beszélhetünk tanári énhatékonyságról, kollektív tanári énhatékonyságról és tanulói énhatékonyságról (Nikodemová et al. 2017).

A kognitív kompetenciákat fejlesztő tanulási környezet kialakításához nagy mértékben hozzájárul a pedagógus énhatékonysága, emellett meghatározza az osztályteremben zajló tevékenységek struktúráját is (Bandura 1997). A tanári énhatékonyság a pedagógus azon képességébe vetett hite, hogy képes a tevékenységei megtervezésére, megszervezésére, kivitelezésére, az oktatási célok elérésére, a fogalom tehát a tanítás kihívásainak való megfelelést, a hatékony tanítás biztosításának képességét foglalja magába (Skaalvik–Skaalvik 2007). Az észlelt tanári énhatékonyság nem a valós kompetenciákat tükrözi, csupán a pedagógus saját kompetenciáiról alkotott elképzelését, amely által aktiválódnak ismeretei és képességei (Gavora 2012), tehát a kompetencia érzésével függ össze (Sahin 2017). Gibson–Dembo (1984) megállapította, hogy a magasabb tanári énhatékonysággal rendelkező pedagógusok azzal a meg-

győződéssel bírnak, hogy a megfelelő technikákkal, több erőfeszítéssel a nehézségekkel küzdő tanulók is sikeresen taníthatóak, a pedagógus számíthat a tanuló családjának támogatására, s a hatékony tanítással kiküszöbölhetőek a negatív társadalmi hatások is. Vizsgálatuk alátámasztotta, hogy az alacsony énhatékonyságú pedagógusok ritkábban dicsérték a tanulókat, gyors eredményeket akartak elérni, továbbá kudarc esetén gyakran kritizálták a tanulókat. Az énhatékonyság befolyásolja a pedagógusok oktatási technológia iránti fogékonyságát (Olivier 1985), az osztályteremben zajló stresszhelyzetek, a tanulók helytelen viselkedéséből fakadó konfliktusok kezelését, a tekintélyelvű – büntető fegyelmezés alkalmazását (Melby 1995); az alacsony énhatékonysági szinttel rendelkező pedagógusok eredménytelenségeikért hajlamosak a tanulók képességeit okolni (Ashton és Webb 1986), ráadásul a tanári pályát sem választanák újra (Melby 1995). Coladarci (1992) szerint az oktatási hatékonyság érzése a tanári hivatás elkötelezettségének a legjelentősebb előjele. Abun et al. (2021) egy olyan megállapítást fogalmaztak meg, miszerint a tanár énhatékonysága befolyásolja a munkájával való elégedettségét.

Bandura (1997) elméletében meghatározta azokat az erőforrásokat, amelyek hatással vannak az észlelt énhatékonyság fejlődésére. E fejlődés négy forrásának a sikeres személyes tapasztalatot (sikerélmények sorozata), a helyzetítő tapasztalatot (pozitív modellhelyzetek megfigyelése), a buzdítást/bátorítást (verbális és nem verbális szociális támogatás), továbbá a pozitív érzelmi beállítottságot és megfelelő fizikai állapotot tartja (érzelmi és fizikai jóllét).

A távoktatás útja

A távoktatás fogalma az 1800-as évek végére nyúlik vissza, amikor az Egyesült Államokban létrehozták az első nagy levelező programot, amelyben a tanár és a tanuló különböző helyszíneken tartózkodtak. Az iparosodás előtti Európában az oktatás leghatékonyabb formája a tanulók egy helyen és egy időben való összevonása volt annak érdekében, hogy egy mestertől tanulhassanak. A hasonló – elitista és antidemokratikus oktatási rendszert sértő tanulmányi formának az is célja volt, hogy oktatási lehetőségeket biztosítsanak az elithez nem tartozó tanulóknak (Pittman 1991). A távoktatás kérdésköre tehát nem számít újkeletűnek, Ayalon (1979) is már hosszú évekkel ezelőtt hangsúlyozta ennek jelentőségét, a távoktatás bevezetése mégis mindenkit váratlanul ért.

A tanulót és az oktatót helyben és akár időben is elválasztó távoktatás területe az elmúlt tíz évben drámaian megváltozott. A távoktatás egész életen át tartó tanulási lehetőséget is kínál, ezért jelentős szerepet tölt be a társadalom oktatásában (Gunawardena–McIsaac 2013).

A jelenléti oktatás felfüggesztésével a pedagógusok, a tanulók és a szülők is egy akadályokkal teli – szokatlan helyzettel szembesülnek, amely gyors alkalmazkodást követel meg. Az utóbbi években a pandémia okozta krízishelyzet kényszerítette az országokat a távoktatásra való átállásra, majd a háború hozta magával ezt a kényszerállapotot. Meglepő azonban, hogy a távoktatás mára már trend kérdésévé is vált, tehát nem kényszerből, hanem divatból, saját meggyőződésből, önként is választják ezt az oktatási formát.

A válság sújtotta területeken az oktatás az iskolából kimaradó gyermekek milliói számára jelent prioritást. A közelmúltban az Európai Unió növelte az oktatásra fordított humanitárius segélyének összegét, amely a tanulási lehetőséghez, a biztonságos és minőségi oktatáshoz való hozzáférést biztosítja a humanitárius válságok idején, továbbá csökkenti a traumák pszichoszociális hatását a gyermekekben (Európai Számvevőszék 2021).

Matviichuk et al. (2022) szerint az e-learning megszervezését az oktatási folyamat olyan aspektusai nehezítik meg, mint a korlátozott erőforrások, az időhiány, az oktatási innováció megvalósítására szolgáló mechanizmusok hiánya az intézményben, a konzervativizmus, a motiváció hiánya, az elektronikus források hiányos adatbázisa, az oktatási és módszertani támogatás korlátai, a szükséges ismeretek hiánya, továbbá a kollégák és az adminisztráció segítségének hiánya.

Az énhatékonyság mérése

Az énhatékonysági skáláknak több szinten kell mérniük azt, mennyire hiszünk abban, hogy képesek vagyunk teljesíteni a különböző feladatigényeket (Bandura 1997). A nemzetközi kutatásokban több olyan mérőeszközzel is találkozhatunk, melyeket az énhatékonyság mérése céljából fejlesztettek ki. A továbbiakban a tanári énhatékonyság mérésére alkalmas mérőeszközök kerülnek bemutatásra.

Gibson és Dembo (1984) Teacher Efficacy Scale (TES) elnevezésű kérdőívének eredeti változata 30 tételre keresztül vizsgálja a tanári hatékonyság és a tanári viselkedés közötti kapcsolatot. Schwarzer et al. (1999) mérőeszköze 27 itemről 10 itemre redukálódott, a munkahelyi készségeket azonosítja a következő területeken: munkavégzés, a munkához szükséges készségek fejlesztése, a tanulókkal, szülőkkel és kollégákkal való szociális interakció, a munkahelyi stresszel való megbirkózás. Tschannen-Moran és Woolfolk Hoy (2000; 2001) kérdőívében (OSTES) a hatékonyságot a tanulói elkötelezettségben, az oktatási stratégiák hatékonyságát és az osztályterem-menedzsment hatékonyságát vizsgálja 24 itemen át. Skaalvik és Skaalvik (2007) Norvég tanári énhatékonysági skálája (NTSES) 24 tételből áll, amelyek a következő alskálákra

oszlanak: oktatásszervezés, az oktatás egyéni igényekhez való igazítása, a tanulók motiválása, a fegyelem fenntartása, együttműködés a kollégákkal és a szülőkkel, továbbá a változással való megbirkózás. Azar (2010) a 23 tételből álló amerikai STEBS-mérőeszközt adaptálta Törökországban, amely 2 dimenzióban méri a tanár szakos abszolvensék meggyőződését saját képességeikről. Sharma et al. (2012) The Teacher Efficacy for Inclusive Practices (TEIP) kérdőíve a sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó pedagógusok jártasságát értékeli 3 azonosított faktor 18 itemén át. Pfitzner-Eden et al. (2014) tanári énhatékonysági skálája (STSE) az osztálytermi menedzsment, az oktatási stratégiák és a diákok elkötelezettsége dimenzióiban vizsgálja a jelenséget. A mérőeszköz ígéretesnek mutatkozik a tanári énhatékonyság érvényes 3-dimenziós értékelésére. Zhu et al. (2022) Online Teaching Self-Efficacy (OT-SE) kérdőíve a technológiai énhatékonyságot és az online tanítási énhatékonyságot vizsgálja Huang et al. (2019) skáláját módosítva. Kóródi et al. (2020) Relatív Énhatékonyság Kérdőívének kidolgozását a kényszerű digitális oktatásra való átállás indokolta, melynek segítségével felmérték a tanárok digitális és a hagyományos oktatási tanrendben megélt szubjektív énhatékonyságát. A 8 tételből álló kérdéssor 2 alskálát tartalmaz, melyek a leterheltséget és a kompetenciaérzetet mérik fel. Gözüm (2022) az óvodapedagógusok IKT-énhatékonyságának mérésére fejlesztett ki egy mérőeszközt, skáláinak (információ, kommunikáció, technológia) elméleti alapjait Bandura (1991) szociális kognitív elmélete, Bronfenbrenner (1979) ökológiai rendszerelmélete és Vygotsky (1978) szociokulturális elmélete alkotják. A tanári IKT-énhatékonysági skála a távoktatás során érvényes és megbízható mérőeszköznek bizonyult.

Énhatékonyság a távoktatás függvényében

Bár tanulmányunk során a Covid-19 okozta világválság kezdetétől vizsgálódunk, szükséges megemlítenünk, hogy közvetlenül az ezt megelőző időszakban is születtek kutatások a témakörben annak ellenére, hogy a távoktatás nem volt annyira elterjedt. Corry&Stella (2018) szakirodalmi áttekintése a tanári énhatékonysággal kapcsolatos kutatások három területét tárja fel az online oktatásban: az online tanítás elfogadásának könnyűségét, az online tanári énhatékonyság a demográfiai és tapasztalati változókkal való összehasonlítását, valamint a tanári énhatékonyság változásait olyan szakmai fejlesztési forgatókönyvekben, ahol az énhatékonyságot a fejlesztés előtt és után mérik. Vizsgálandó területnek mutatkozik a tanári énhatékonyság kialakulását támogató technológiai és pedagógiai tudás egyensúlya, a tanulói énhatékonyság szerepe a tanári énhatékonyságban, valamint a tanári énhatékonyság változása az online oktatásban.

Hampton et al. (2020) 100 egészségügyi iskolában oktató pedagógus éhatékonysági szintjét mérték. A válaszadók viszonylag magas szintű online tanítási éhatékonysággal rendelkeztek, amit az online tanítási tapasztalatok megszerzésével lehet tovább növelni.

Kóródi et al. (2020) a távoktatás idején szerzett eredményei alapján azt láthattuk, hogy a 769 Magyarországon megkérdezett tanár a normál iskolai munkához képest nagyobb terhelést és az átlagnál kisebb hatékonyságot élt meg. Magasabb éhatékonyság-érzettel azok rendelkeztek, akik már korábban is gyakran adtak tanulóiknak feladatokat a különböző digitális platformokon (Jagodics et al. 2020).

Sibagariang és Pandia (2021) tanulmányukban leírták a világjárvány idején távoktatásra kényszerült gyermekeket tanító óvodapedagógusok tanítási megközelítéseit és hatékonyságukat, továbbá feltárták a kettő közötti kapcsolatot, ezen felül dokumentumelemzést is végeztek. Kutatásukban 116 jakartai óvodapedagógus vett részt, melynek során az osztályterem-menedzsment és a tanárok hatékonyságérzetének skáláit vizsgálták. Az eredmények alapján megállapították, hogy az óvodapedagógusok tanítási megközelítése a távoktatás során csupán két óvodai nevelési alapelvet tartalmazott: a tematikus megközelítésű tanítást és a gyermekek életképsegeinek fejlesztését. A pedagógusok nem voltak felkészülve a távoktatás során felmerülő kihívásokkal való szembenézésre, így az éhatékonysági szintjük alacsonynak bizonyult. Sem a tanítási gyakorlat hossza, sem a demográfiai tényezők nem mutattak összefüggést a tanári éhatékonysággal. A pedagógusok nem vontak be a korai gyermekkor fejlődésének minden aspektusát lefedő tevékenységeket, a monoton, egyirányú aktivitások domináltak. A tanulók bevonását illetően és az oktatási stratégiák szempontjából mutatkozott a legalacsonyabb éhatékonyság.

Kast et al. (2021) 3 467 ausztriai tanárt vizsgáltak, s kimutatták, hogy az alacsony társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező tanulók otthoni tanulás során történő támogatása kapcsán alacsonyabb a tanárok éhatékonysági szintje. A távoktatásra való átállás során sem az iskolai környezet, sem az iskola típusa nem befolyásolta a pedagógusok éhatékonysági szintjét. Mivel az otthoni környezetben történő tanulás során a tanulóknak önállóan szükséges elvégezniük a feladatokat, a legigényesebbnek a sajátos nevelési igényű, marginalizált társadalmi csoportokból származó tanulók tanulása számít, akik családjuk támogatására szorulnak.

Cataudella et al. (2021) 226 tanár éhatékonyságát vizsgálta a távoktatás függvényében Olaszországban. Az eredmények nemcsak alacsonyabb éhatékonyságot, hanem alacsonyabb önbecsülést is mutattak.

Weißenfels et al. (2022) 92 németországi tanár esetében vizsgálták a tanári énhatékonyság és a kiegészítő változásait a Covid-19 kitörése előtti és utáni időszakban. Az e-learning bizonytalanságot, a hatékonyság hiányának érzését eredményezte, melyek az erőforrások hiánya miatt alakulhattak ki. Elemezték, hogy a tanári énhatékonyság és a kiegészítő változása összefügg-e az online oktatással kapcsolatos attitűdökkel, illetve a digitális média használatának énhatékonyságával. Az utóbbinál szignifikáns pozitív kapcsolatot találtak az osztálytermi menedzsment növekedésével, tehát a magasabb tanári énhatékonysággal rendelkező tanárok esetében hatékonyabb osztálytermi irányítást tapasztaltak. Az érzelmi kimerültség terén nem mutatkozott változás. A fiatal pedagógusok magabiztosabban használták a digitális médiát, viszont minél tapasztaltabb volt a tanár, annál inkább érezte hiánynak saját teljesítményét.

Billett et al. (2022) felmérése szerint a járvány negatívan befolyásolta 534 ausztráliai tanár többségének énhatékonyságát, ezenkívül szorongásról, magas szintű stresszről és csekély mennyiségű pozitív érzésről számoltak be. Mindezt az online tanulásra való átállás okozta megnövekedett nyomás eredményezte. A tanárok úgy gondolták, hogy akkor tudnak hatékonyan tanítani, ha biztonságban érzik magukat. A pedagógusok alig több mint fele érezte hatékonynak magát az osztályterem irányítása és a fegyelem megtartása kapcsán. Szignifikáns pozitív kapcsolat mutatkozott a tanári énhatékonyság és a jóllét között, valamint negatív a tanári énhatékonyság és a stressz között. A válaszadók kevesebb mint egyharmada érezte hatékonynak magát a családok segítése és a diákok motiválása tekintetében. Online tanulási környezetben azonban a családok segítése és a tanulók motiválása alapvető készségeknek számítanak.

Pressley és Ha (2022) az Amerikai Egyesült Államok 311 tanárán vizsgálta az adminisztratív támogatás, a tanári énhatékonyság és a tanári szorongás közötti összefüggéseket a tanári stresszre vonatkozóan. Az iskolai adminisztratív támogatás és a tanárok túlterheltség érzete között a tanári hatékonyság komplex közvetett hatását mutatták ki.

Zhu et al. (2022) Kínában vizsgálták 1 767 tanár énhatékonyságának közvetítő szerepét, feltárták az online tanulási források és a tanárok elégedettsége közötti kapcsolatot. Az eredmények azt mutatták, hogy az online tanulási erőforrások szelektivitása és az online tanulási erőforrások alkalmassága pozitívan befolyásolták a tanárok online tanítási elégedettségét. A technológiai énhatékonyság és az online tanítási énhatékonyság pozitívan befolyásolták a tanárok online tanítási elégedettségét, míg a technológiai

énhatékonyság és az online tanítási énhatékonyság közvetítő szerepet játszott az online tanulási erőforrások szelektivitása, az online tanulási erőforrások alkalmassága és a tanárok online tanítási elégedettsége között. Az online tanításra való hirtelen átállás esetében nem áll rendelkezésre elegendő megfelelő online tanulási segédanyag, amely támogatja a tanárokat tanítási tevékenységeik elvégzésében, ezért nagyobb figyelmet kellene fordítani az online tanulási források népszerűsítésére.

Szabó et al. (2022) kutatása rámutat, hogy az oktatásban a hirtelen és kötelező digitális átállás leginkább a tanárok énhatékonyságának csökkenésével járt együtt, így hangsúlyt kell fektetnünk a pedagógusok digitális kompetenciájának fejlesztésére. A távoktatás során nehezebbé vált a kollégákkal, szülőkkel és diákokkal való együttműködés, ezért szükségessé válik a konfliktuskezelési stratégiák fejlesztése az online térben is.

Orona et al. (2022) eredményei azt mutatják, hogy az interakció-orientáltabb gyakorlatokat alkalmazó oktatók következetesen erősebb foglalkoztatási stabilitással, oktatási terheléssel, továbbá a tanulásmenedzsment-rendszerek használatában magasabb énhatékonysággal rendelkeznek.

Pan (2023) 28 tajvani iskola 226 tanárának esetében vizsgálta az énhatékonyság és a kollaboratív szakmai tanulás közvetítő szerepét a tanárok tanulóközösségekben szerzett tapasztalatai és a tanulóközpontú tanítási gyakorlatok közötti kapcsolatban. Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulóközpontú tanításra gyakorolt hatását teljes mértékben a tanári énhatékonyság közvetítette. A tanulmány kiemeli a tanári énhatékonyság fejlesztésének jelentőségét a tanulóközpontú tanítási programok kívánt eredményeinek elérése érdekében. Az énhatékonyság alapvető szerepet játszik az innovatív tanításban. A tanítási gyakorlat javítását célzó beavatkozásoknak fejleszteniük kell az énhatékonyságot is, mindezt annak érdekében, hogy a tanárok képesek legyenek alkalmazni az új ismereteiket és készségeiket az osztályteremben.

Hershkovitz et al. (2023) 735 izraeli tanár részvételével feltárták, milyen tényezők járulnak hozzá a vészhelyzeti távoktatás sikeréhez és a technológia tanításba való integrálásával kapcsolatos énhatékonysághoz. A technológiával való tanításban szerzett tapasztalat elősegíti a tanárok pozitív meggyőződését a technológia használatára való képességükről. Ajánlott a különböző digitális pedagógiák folyamatos népszerűsítése és gyakorlása. Az érzelmi támogatás segít a tanároknak a nehézségek leküzdésében, s hatással lehet a támogató iskolai közösség kialakulására.

Összegzés

Az énhatékonyság vizsgálata a távoktatás idején számos kutató érdeklődését keltette fel, átívelve a kontinenseket (1. ábra).

1. ábra. A kutatásokban érintett országok (saját szerkesztés)

Az érzelmi támogatás, a technológia alkalmazása terén szerzett újabb és újabb tapasztalat közvetett pozitív szerepet tölt be a tanári énhatékonyságban (Hershkovitz et al. 2023; Jagodics et al. 2020). A pedagógusokat leginkább a technológiai, pedagógiai, társadalmi és érzelmi tényezők mentén támogathatjuk. A megfelelő erőforrások (Weißenfels et al. 2022), mint például az online tanulási segédanyagok (Zhu et al. 2022), vagy az iskolai adminisztratív támogatás (Pressley – Ha 2022) biztosítása, illetve az oktatási stratégiák kidolgozása (Sibagariang – Pandia 2021) és az online tanítási tapasztalatok elmélyítése (Hampton et al. 2020) nagyban hozzájárulhatnak a pedagógusok énhatékonyságának növeléséhez. A magas énhatékonysággal rendelkező pedagógusok esetében elegendő tanítási segédanyag és online tanulási forrás állt rendelkezésre (Weißenfels et al. 2022; Zhu et al. 2022). A konfliktuskezelési stratégiák jelentős szereppel bírnak a távoktatás során, mivel a pedagógus folyamatos együttműködésre szorul a tanulók családjával (Szabó et al. 2022). A magas énhatékonyságú pedagógusok nagyobb valószínűséggel lesznek majd képesek alkalmazni új ismereteiket és készségeiket (Pan 2023), s nem utolsósorban az innovatív módszereket.

Konklúzió

A tanulmányban tárgyalt kutatási eredményeknek is megvannak a maga korlátai: az eredmények különböző kontinensekről származnak, ahol eltérő a kultúrközeg, az oktatási és, a követelményrendszer, a feltételek, a körülmények.

A szakembereket napjainkban különböző tényezők széles spektruma ösztönözheti az énhatékonyság összefüggéseinek feltárására: a pandémia, a háború, a távoktatástrend, a megváltozott oktatási forma. A családokkal való hatékony együttműködés kérdésköre, a tanulók motivációs tényezőinek feltérképezése olyan helyzetben, amikor nincs lehetőség jelenléti oktatásra, további kutatási utat mutat a szakemberek számára. A digitális pedagógiák folyamatos népszerűsítése és gyakorlása jobban felkészítheti a pedagógusokat a digitális környezetben történő oktatásra. A *self-efficacy* mérésére alkalmas mérőeszközök használata a távoktatás idején is alkalmasnak bizonyultak, szükség lenne azonban a nem jelenléti oktatást leginkább érintő háttértényezők alaposabb vizsgálatára, továbbá több olyan, az énhatékonyságot mérő kérdőív kialakítására, amely kizárólag a távoktatás körülményeire koncentrálódik, így a válaszadók a kitöltés során kevésbé lennének befolyásolva a standard körülményekhez való folyamatos viszonyítás által. A távoktatás a tanári *self-efficacy* egy teljesen más képét mutatja be, s a pedagógusok e pszichológiai tőkéjének megóvása minden, az oktatás területén tevékenykedő szakember feladata, ezért több kutatásra van szükség, amely a pedagógusok érzelmi jólétét célozza meg. Az énhatékonyságot a tanári interakció mentén is szükséges lenne vizsgálni a távoktatás idején.

Az otthoni környezetben történő tanulás veszélyei hosszú távú következményekkel is járnak, ám ezekből a leginkább ijesztő talán az, hogy újratermelik és elmélyítik a társadalmi – tanulók közti – egyenlőtlenséget, melyek halványításán pedagógusok és politikusok generációi munkálkodtak.

Hivatkozott irodalom

- ABUN Damianus – NATIVINAD Eldefonso B. – NICOLAS T. Marlene – MAGALLANES Theogenia – MANSUETO Jelce M. (2021): Examining the effect of teacher's self-efficacy on job satisfaction. In: *International Journal of Research in Business and Social Science*, 10(8), 338-349. Letöltve: 2022.11.15. https://www.researchgate.net/publication/357509776_Examining_the_effect_of_teacher%27s_self-efficacy_on_job_satisfaction
- ASHTON Patricia T. – WEBB Rodman B. (1986): *Making a difference: Teachers' sense of efficacy and student achievement*. White Plains, N.Y.: Longman, Inc.
- AYALON Ofra (1979): Community oriented preparation for emergency: Cope. In: *Death Education*, 3(3), 227-244. doi:10.1080/07481187908252955
- AZAR Ali (2010): In-service and Pre-service Secondary Science Teachers' Self-efficacy Beliefs about Science Teaching. In: *Educational Research and Reviews*, 5(4), 178-188.
- BANDURA Albert (1977): Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. In: *Psychological Review*, 84(2). Letöltés dátuma: 2022. 06 13, forrás: <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1977PR.pdf>
- BANDURA Albert (1991): Social cognitive theory of self-regulation. In: *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 248-287.
- BANDURA Albert (1993): Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. In: *Educational Psychologist*, 28, 117-148.
- BANDURA Albert (1997): *Self-efficacy. The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company. Letöltve: 2022.11.09. <https://www.scribd.com/document/394892404/Albert-Bandura-Self-Efficacy-The-Exercise-of-Control-W-H-Freeman-Co-1997-pdf>
- BILLETT Paulina – TURNER Kristina – LI Xia (2022): Australian teacher stress, well-being, self-efficacy, and safety during the COVID-19 pandemic. In: *Psychology in the Schools*, 60(5), 1394-1414. doi:10.1002/pits.22713
- BRONFENBRENNER Urie (1979): *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press. doi:10.2307/j.ctv26071r6
- CATAUDELLA Stefania – CARTA Stefano Mariano – MASCIA Maria Lidia – MASALA Carmelo – PETRETTO Donatella Rita – AGUS Mirian – PENNA Maria Pietronilla (2021): Teaching in times of the COVID-19 pandemic: A pilot study on teachers' self-esteem and self-efficacy in an Italian sample. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15), 8211. doi:10.3390/ijerph18158211
- COLADARCI Theodore (1992): Teachers' sense of efficacy and commitment to teaching. In: *Journal of Experimental Education*, 60(4), 323-337.
- CORRY Michael – STELLA Julie (2018): Teacher self-efficacy in online education: a review of the literature. In: *Research in Learning Technology*, 26. doi:10.25304/rlt.v26.2047
- EURÓPAI SZÁMVEVŐSZÉK (2021): Különjelentés: A szükséghelyzetekben biztosított oktatás. Luxembourg, Luxembourg, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala. doi:10.2865/862378
- GIBSON Sherri – DEMBO Myron H. (1984): Teacher efficacy: A construct validation. In: *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569-582. doi:10.1037/0022-0663.76.4.569
- GÖZÜM Ali İbrahim Can – METİN Şermin – UZUN Halil – KARACA Nezahat Hamiden (2022): Developing the Teacher Self-Efficacy Scale in the Use of ICT at Home for Pre-school Distance Education During Covid-19. In: *Technology, Knowledge and Learning*. doi:10.1007/s10758-022-09616-8

- GUNAWARDENA Charlotte Nirmalani – McISAAC Marina Stock (2013): Distance education. In: *Handbook of research on educational communications and technology* (old.: 361-401). Routledge. Letöltve: 2023.04.25. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=ec1d873d0496778399dd0976c94c4fc8835725a6>
- HAMPTON Debra – CULP-ROCHE Amanda – HENSLEY Angie – WILSON Jessica – OTTS Jo Ann – THAXTON-WIGGINS Amanda – FRUH Sharon – MOSER Debra K. (2020): Self-efficacy and Satisfaction With Teaching in Online Courses. In: *Nurse Educator*, 45(6), 302-306. doi:10.1097/NNE.0000000000000805
- HERSHKOVITZ Arnon – DANIEL Ella – KLEIN Yasmin – SHACHAM Malka (2023): Technology integration in emergency remote teaching: teachers' self-efficacy and sense of success. In: *Education and Information Technologies*. doi:10.1007/s10639-023-11688-7
- HUANG Shenghua – YIN Hongbiao – LV Lijie (2019): Job characteristics and teacher well-being: the mediation of teacher self-monitoring and teacher self-efficacy. In: *Educational Psychology*, 39, 313–331. doi:10.1080/01443410.2018.1543855
- JAGODICS Balázs – KÓRÓDI Kitti – SZABÓ Éva (2020): Az észlelt tanári énhatékonyságot befolyásoló tényezők vizsgálata a kényszerű digitális oktatás időszakában (2. rész). Az énhatékonyság kapcsolata egyéni jellemzőkkel, valamint a tanári munka egyes tényezőivel. In: *Iskolakultúra*, 30(11), 24–43. doi:10.14232/ISKKULT.2020.11.24
- KAST Julia – LINDNER Katharina-Theresa – GUTSCHIK Alexandra – SCHWAB Susanne (2021): Austrian teachers' attitudes and self-efficacy beliefs regarding at-risk students during home learning due to COVID-19. In: *European Journal of Special Needs Education*, 36(1), 114-126. doi:10.1080/08856257.2021.1872849
- KÓRÓDI Kitti – JAGODICS Balázs – SZABÓ Éva (2020): Az észlelt tanári énhatékonyságot befolyásoló tényezők vizsgálata a kényszerű digitális oktatás időszakában (1. rész). A Tanári Énhatékonyság Kérdőív és a Relatív Énhatékonyság Kérdőív pszichometriai vizsgálata. In: *Iskolakultúra*, 30(10), 38-52. doi:10.14232/ISKKULT.2020.10.38
- MATVIICHUK Liudmyla – FERILLI Stefano – HNEDKO Nataliia (2022): Study of the Organization and Implementation of E-Learning in Wartime Inside Ukraine. In: *Future Internet*, 14(10). doi:10.3390/fi14100295
- MELBY Lyn Claudia (1995): Teacher efficacy and classroom management: A study of teacher cognition, emotion, and strategy usage associated with externalizing student behavior. University of California, Los Angeles
- NIKODEMOVÁ Veronika – FENYVESIOVÁ Livia – TIRPÁKOVÁ Anna (2017): Zisťovanie úrovne vnímanej zdatnosti učiteľov vyššieho sekundárneho vzdelávania pomocou dotazníka OSTES. In: *Edukácia. Vedecko-odborný časopis*, 2(1), 160-174. Letöltve: 2022.10.20. https://www.upjs.sk/public/media/15903/Nikodemova_Fenyvesiova_Tirpakova.pdf
- OLIVIER T. E. (1985): The relationship of selected teacher variables with self-efficacy for utilizing the computer for programming and instruction. In: *Dissertation Abstract International*, 46, 1501-A.
- ORONA Gabe Avakian – LI Qiuji – McPARTLAN Peter – BARTEK Carrie – XU Di (2022): What predicts the use of interaction-oriented pedagogies? The role of self-efficacy, motivation, and employment stability. In: *Computers & Education*, 184. doi:10.1016/j.compedu.2022.104498
- PAN Hui-Ling Wendy (2023): Learner-Centered Teaching Catalyzed by Teacher Learning Communities: The Mediating Role of Teacher Self-Efficacy and Collaborative Professional Learning. In: *Sustainability*, 15(6). doi:10.3390/su15064850

- PFITZNER-EDEN Franziska – THIEL Felicitas – HORSLEY Jenny (2014): An Adapted Measure of Teacher Self-Efficacy for Preservice Teachers: Exploring its Validity across Two Countries. In: *Zeitschrift für Pädagogische Psychologie*, 28(3), 83-92. doi:10.1024/1010-0652/a000125
- PITTMAN Von (1991): Rivalry for respectability: Collegiate and proprietary correspondence programs. In: *Second American Symposium on Research in Distance Education*, 183-184.
- PRESSLEY Tim – HA Cheyeon (2022): Teacher Exhaustion during COVID-19: Exploring the Role of Administrators, Self-Efficacy, and Anxiety. In: *The Teacher Educator*, 57(1), 61-78. doi:10.1080/08878730.2021.1995094
- ŞAHIN Harun (2017): Emotional intelligence and self-esteem as predictors of teacher self-efficacy. In: *Educational Research Review*, 12, 1107-1111. doi:10.5897/ERR2017.3385
- SHARMA Umesh – LOREMAN Tim – FORLIN Chris (2012): Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. In: *Journal of research in special educational needs*, 12(1), 12-21. doi:10.1111/j.1471-3802.2011.01200.x
- SCHWARZER Ralf – SCHMITZ Gerdamarie S. – DAYTNER Gary T. (1999): The Teacher Self-Efficacy scale. Letöltés dátuma: 2022. 12 01, forrás: <https://www.statisticssolutions.com/wp-content/uploads/wp-post-to-pdf-enhanced-cache/1/teacher-self-efficacy-scale.pdf>
- SIBAGARIANG Pradita Permatasari – PANDIA Weny Savitry S. (2021): Teaching Approach and Teacher Self-Efficacy during Early Childhood Distance Learning. In: *Jurnal Pendidikan Usia Dini*, 15(1), 2503-0566. doi:10.21009/JPUD.151.03
- SKAALVIK Einar M. – SKAALVIK Sidsel (2007): Dimensions of Teacher Self-Efficacy and Relations With Strain Factors, Perceived Collective Teacher Efficacy, and Teacher Burnout. In: *Journal of Educational Psychology*, 99(3), 611-625. doi:10.1037/0022-0663.99.3.611
- SZABÓ Éva – KÓRÓDI Kitti – SZÉL Erzsébet – JAGODICS Balázs (2022): Facing the inevitable: The effects of coronavirus disease pandemic and online teaching on teachers' self-efficacy, workload and job satisfaction. In: *European Journal of Educational Research*, 11(1), 151-162. doi:10.12973/eu-jer.11.1.151
- TSCHANNEN-MORAN Megan – WOOLFOLK HOY Anita (2001): Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. In: *Teaching and Teacher Education*, 17(7), 783-805. doi:10.1016/S0742-051X(01)00036-1
- VYGOTSKY Lev Semyonovich (1978): *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Harvard University Press. doi:10.2307/j.ctvjf9vz4
- WEIßENFELS Marie – KLOPP Eric – PERELS Franziska (2022): Changes in Teacher Burnout and Self-Efficacy During the COVID-19 Pandemic: Interrelations and e-Learning Variables Related to Change. In: *Frontiers in Education*, 6(736992). doi:10.3389/educ.2021.736992
- WOOLFOLK HOY Anita (2000): Changes in Teacher Efficacy During the Early Years of Teaching. In: *American Educational Research Association*. Letöltés dátuma: 2022. 12 15, forrás: www.coe.ohio-state.edu/ahoy/efficacy%2043%2022.pdf
- ZHU Yonghai – XU Yingying – WANG Xinyu – YAN Shiyu – ZHAO Li (2022): The Selectivity and Suitability of Online Learning Resources as Predictor of the Effects of Self-Efficacy on Teacher Satisfaction During the COVID-19 Lockdown. In: *Frontiers in Psychology*, 13(765832). doi:10.3389/fpsyg.2022.765832

В 41 Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування. Наукове видання (Збірник наукових праць) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої. Берегове: ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 2024. – 652 с. (українською, угорською та англійською мовами)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

УДК 370:061.3

Наукове видання

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

2024 р.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF)
рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної
освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівісі Товт*

Коректура: *Ілдіко Гріца-Варцаба, Ілдіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівісі Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опацої Черє Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою
міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

**Проведення конференції та друк видання здійснено
за підтримки уряду Угорщини.**

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса:
пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022 року*

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна
пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 21.05.2024. Шрифт «Garamond».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 52,98.

Формат 70x100/16. **Замовл. №**